

تفسیر سورہ مبارکہ حمد

تقریرات درس استاد معظم
آیت اللہ سید حسن سعادت مصطفوی

تنظیم: مصطفیٰ عربی

به کوشش: دکتر رضا محمدزاده

انتشارات دانشگاه امام صادق (ع)
تهران: بزرگراه شهید چمران،
پل مدیریت
تلفکس: ۸۸۳۷۰۱۴۲
صندوق پستی ۱۵۹-۱۴۶۵۵
E-mail: isu.press@yahoo.com
فروشگاه اینترنتی:
www.ketabesadiq.ir

دانشگاه امام صادق

تفسیر سوره حمد ■ تقریرات درس استاد معظم حضرت آیت‌الله سید حسن سعادت مصطفوی
تنظیم: مصطفی عربی ■ به کوشش: دکتر رضا محمدزاده ■ ناشر: دانشگاه امام صادق (ع) ■ چاپ اول: ۱۳۹۴
قیمت: ۳۰۰۰۰ ریال ■ شمارگان: ۱۰۰۰ نسخه ■ چاپ و صحافی: زلال کوثر ■ شابک: ۹۷۸۶۰۰۲۱۳۴۴۰۹

همه حقوق محفوظ و متعلق به ناشر است.

سرشناسه: عربی، مصطفی، ۱۲۶۴-
عنوان و نام پدیدآور: تفسیر سوره مبارکه حمد: تقریرات درس استاد معظم آیت الله
سید حسن سعادت مصطفوی / تنظیم مصطفی عربی، به کوشش رضا محمدزاده.
مشخصات نشر: تهران: دانشگاه امام صادق (ع)، ۱۳۹۴.
مشخصات ظاهری: ۶۴ ص.
فروست: انتشارات دانشگاه امام صادق (ع)؛ ۶۴۰ صفحات قرآن و حدیث: ۳۷.
قیمت: ۳۰۰۰۰ ریال. شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۲۱۳۴-۴۴۰-۹
شناسه افزوده: محمدزاده، رضا - ۱۳۴۳
شناسه افزوده: دانشگاه امام صادق علیه السلام
شماره کتابشناسی ملی: ۲۸۳۴۸۷۵

فهرست مطالب

۷	سخن ناشر
۹	پیش گفتار
۱۱	مقدمه
۱۱	مقدمه‌ی ویراستار
۱۳	سخن نخست
۱۳	وجه تسمیه‌ی قرآن
۱۴	عدم ورود بطلان در قرآن
۱۴	معنای تفسیر قرآن
۱۵	معنای اعجاز قرآن
۱۶	شرایط استفاده از قرآن
۱۹	سوره‌ی حمد
۱۹	تفسیر آیه
۲۰	معنای اسم
۲۱	معنای تجلی خدا
۲۱	ریشه‌ی لفظ جلاله «الله»
۲۲	معنای استعانت به اسم الله
۲۳	معانی اسماء معصومین علیهم‌السلام
۲۶	الرحمن الرحیم
۲۸	معنای رحمت در خدا
۲۸	تفاوت جواد با سخی
۲۹	تبیین رحمت عام الهی

۲۹	جهنم، جلوه‌ای از رحمت عام الهی
۳۰	اهمیت بسم الله الرحمن الرحيم
۳۱	الحمد لله رب العالمين
۳۱	تفاوت حمد با مدح
۳۲	حمد مطلق
۳۳	معانی رب
۳۳	عالمین
۳۳	اشتقاق عالم
۳۴	تبیین ربوبیت الهی
۳۷	عدم باور ربوبیت الهی دلیل اصلی انحرافات
۳۸	مالک يوم الدين
۳۸	دلایل برتری قرانت مالک
۳۸	تبیین مالکیت خدا
۴۰	جمع‌بندی
۴۱	معانی کلمه‌ی دین
۴۲	تبیین يوم
۴۲	ایاک نعبد و ایاک نستعین
۴۲	دلیل تقدم ضمیر منصوب در ایاک نعبد
۴۳	وجوه ذکر ضمیر فاعلی به صورت جمع
۴۵	معنای هدایت در آیه
۴۶	نقش کلمه «غیر» در «غیر المعضوب»
۴۷	تبیین صراط
۴۸	پی نوشت‌ها
۵۹	منابع
۶۱	نمایه

«بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ»
 وَلَقَدْ ءَاتَيْنَا دَاوُودَ وَ سُلَيْمَانَ عِلْمًا وَقَالَا اِنْحَمْدُ لِلّٰهِ الَّذِي
 فَضَّلَنَا عَلٰی كَثِيرٍ مِّنْ عِبَادِهِ الْمُؤْمِنِينَ
 (قرآن کریم، سوره مبارکه النمل، آیه شریفه ۱۵)

سخن ناشر

فلسفه وجودی دانشگاه امام صادق علیه السلام که از سوی ریاست دانشگاه به کرات مورد توجه قرار گرفته، تربیت نیروی انسانی ای متعهد، باتقوا و کارآمد در عرصه عمل و نظر است تا از این طریق دانشگاه بتواند نقش اساسی خود را در سطح راهبردی به انجام رساند.

از این حیث «تربیت» را می توان مقوله ای محوری یاد نمود که وظایف و کارویژه های دانشگاه، در چارچوب آن معنا می یابد؛ زیرا که «علم» بدون «تزکیه» بیش از آنکه ابزاری در مسیر تعالی و اصلاح امور جامعه باشد، عاملی مشکل ساز خواهد بود که سازمان و هویت جامعه را متأثر و دگرگون می سازد.

از سوی دیگر «سیاست ها» تابع اصول و مبادی علمی هستند و نمی توان منکر این تجربه تاریخی شد که استواری و کارآمدی سیاست ها در گرو انجام پژوهش های علمی و بهرمندی از نتایج آنهاست. ازاین منظر پیشگامان عرصه علم و پژوهش، راهبران اصلی جریان های فکری و اجرایی به حساب می آیند و نمی توان آینده درخشانی را بدون توانایی های علمی - پژوهشی رقم زد و سخن از «مرجعیت علمی» در واقع پاسخ گویی به این نیاز بنیادین است.

دانشگاه امام صادق علیه السلام درواقع یک الگوی عملی برای تحقق ایده دانشگاه اسلامی در شرایط جهان معاصر است. الگویی که هم اکنون ثمرات نیکوی آن در فضای ملی و بین‌المللی قابل مشاهده است. طبعاً آنچه حاصل آمده محصول نیت خالصانه و جهاد علمی مستمر مجموعه بنیانگذاران و دانش‌آموختگان این نهاد است که امید می‌رود با اتکاء به تأییدات الهی و تلاش همه‌جانبه اساتید، دانشجویان و مدیران دانشگاه، بتواند به مرجعی تمام عیار در گستره جهانی تبدیل گردد.

معاونت پژوهشی دانشگاه امام صادق علیه السلام با توجه به شرایط، امکانات و نیازمندی جامعه در مقطع کنونی با طرحی جامع نسبت به معرفی دستاوردهای پژوهشی دانشگاه، ارزیابی سازمانی - کارکردی آن‌ها و بالاخره تحلیل شرایط آتی اقدام نموده که نتایج این پژوهش‌ها در قالب کتاب، گزارش، نشریات علمی و... تقدیم علاقه‌مندان می‌گردد. هدف از این اقدام - ضمن قدردانی از تلاش خالصانه تمام کسانی که با آرمان و اندیشه‌ای بزرگ و ادعایی اندک در این راه گام نهادند - درک کاستی‌ها و اصلاح آنها است تا از این طریق زمینه پرورش نسل جوان و علاقه‌مند به طی این طریق نیز فراهم گردد؛ هدفی بزرگ که در نهایت مرجعیت مکتب علمی امام صادق علیه السلام را در گستره بین‌المللی به همراه خواهد داشت. (ان شاء الله)

ولله الحمد

معاونت پژوهشی دانشگاه

پیش‌گفتار

کتاب حاضر متن جلسات تفسیر سوره حمد حضرت آیت الله سید حسن سعادت مصطفوی دام‌ظله می‌باشد. این جلسات به پیشنهاد برخی از دوستان و به منظور بهره‌گیری هرچه بیشتر دانشجویان دانشگاه امام صادق علیه السلام و سایر علاقه‌مندان به دریای بی‌پایان معارف قرآن کریم تشکیل شد و ایشان نیز با کمال بزرگواری پذیرفتند. معظم له که یکی از ذخایر علمی و معنوی حوزه و دانشگاه هستند، در اکثر علوم اسلامی از فقه و اصول و سیره گرفته تا کلام و فلسفه و عرفان و تفسیر قرآن صاحب‌نظر می‌باشند.

روال برگزاری جلسات به صورت تفسیر موضوعی است، ولی بنا به اهمیت خاص سوره مبارکه‌ی حمد و جایگاه ویژه آن ابتدا این سوره تفسیر شد و سپس به موضوعات دیگر پرداخته شد. نوشتار حاضر متن جلسات تفسیر سوره مبارکه‌ی حمد است و ان شاء الله به مرور زمان موضوعات دیگر نیز به صورت کتاب درآمده و در اختیار علاقه‌مندان قرار خواهد گرفت.

این نوشتار از دو بخش اصلی تشکیل شده است؛ بخش اول که مقدمه نام دارد و خلاصه جلسات است که با عنوان تدبّر در قرآن و بسا سخنرانی حضرت آیت الله سید حسن سعادت مصطفوی برگزار شده و به عنوان مقدمه‌ای برای ورود به بحث تفسیر در این کتاب آورده شده است. بخش دوم که بخش اصلی نوشتار است، شامل بحث‌های تفسیری سوره مبارکه‌ی

حمد می باشد.

امید است که این مجموعه و مجموعه های آتی مورد استفاده علاقه مندان معارف قرآن کریم قرار گیرد.

www.ketab.ir